

Sa Tuktok ng Puno ang Nais Ko

Allan Popa

Ang pag-akyat ng punongkahoy ang isa sa pinakamatingkad kong alaala ng tag-init. Kahit na ako ang pinakapayat sa aming magkakalaro noon, napilitan akong makipagsabayan sa kanila sa pagsampa sa puno at paghanap ng maaapakang uka o makakapitang umbok upang maiangat ang sarili ng mahihinang bisig at binti. Sa simula, ako lagi ang naiiwan sa ibaba dahil sa takot kong mahulog. Umasa lamang ako sa kanilang limos o naging tagasalo ng prutas na hindi na nila kayang ubusin habang nasa itaas. Sadyang nakababagot ang maghintay at tumingala sa kanila habang nag-uunahan sila sa pagpitas ng bunga ng aratiles, santol, duhat at manggang hilaw. Minsan, nananadya pa silang magtagal. Para akong taya na nakababad sa base habang nagpapahangin sila o umiidlip sa malalaking sanga pagkatapos kumain.

Kaya naman isang araw, nagpasya akong aralin na rin ang pag-akyat ng puno kahit kabado talaga ako sa matataas na lugar. Kung hindi ko ito sinubukan, marami sana akong ligayang napalampas. Tulad halimbawa ng pagkakatagpo ng pugad ng ibon o di kaya ang magdikit ng patibong sa matataas na sanga upang makahuli ng ibon. Iba nga naman ang tanawin kung nasa ibabaw ka ng lahat lalo pa't nangangawit ang leeg ng bata sa pagtingala sa mga nakatatanda. Kahit pa karaniwan akong napagsasabihan ng aking Nanay dahil umuuwi akong madagta ang damit o umiiyak dahil may bagong sugat sa tuhod, masasabi kong nalubos ko ang bawat sandali ng panahong kinasabikan.

Karaniwang naiuugnay ang masasayang alaala ng kabataan sa tag-init. Hinahatak ng bawat mag-aaral ang mga araw upang mapabilis ang pagdating ng mahabang bakasyon. Bukod sa pamamahinga sa aralin, panahon ito ng paglalakbay, pamumulaklak, pamumunga, anihan, at pagdiriwang. Kaya naman balat-kalabaw lamang siguro ang kayang magbulag-bulagan sa kasaganaan at kulay na hatid nito sa ating pandama.

Ngunit paglaon, habang inilalayo ako ng edad sa paglalaro, wari bang iisang puno lamang ang nalabi sa isip ko. Wari bang sa lahat ng tag-init, iisa lamang ang inakyat ko. Marahil iisa ang kaligayahang nadama sa mga bakasyong iyon kaya't sapat nang maiwan sa alaala ang iisang puno ng duhat sa tapat ng aming bahay upang kumatawan sa magkakatulad na karanasan. Sa tuktok noon, ginaya namin ang mala-unggoy na paglalambitin ni Jojo. Doon kami nagbatuhan ng mga buto ng duhat. Doon kami nagkuta nina Jonatahan at Pepen habang nag-uusap kung ano ang susunod na pagkakaabalahan sa mga hapon ng tag-init na parang walang katapusan. Doon, waring nababalutan ng ginintuang liwanag ang larawan habang umiihip ang sariwang hangin. Waring hindi totoo. Doon, kung saan nagtali ng duyan si Aldrin.

Lagi't laging may kasalungat na timbang ang larawan ng punong ito sa isipan ko, isang alaala na sagana sa anino na para bang nananatili pa rin ako sa ibaba at tumitingala sa pagitan ng mga sanga at luntian kung ano nga ba nagaganap sa itaas habang nagtatawanan ang aking mga kaibigan. Nang una kong mabasa ang tulang "First Death in Nova Scotia" ni Elizabeth Bishop, nanariwa sa akin ang unang pagkakataong nawari ko ang katotohanan ng kamatayan: aralin sa tag-init na nananatiling matingkad. Katulad ng batang persona sa tulang iyon na tumutunghay sa kabaong ng munti niyang pinsang si Arthur, alam kong maraming katanungan ang namuo sa isip ko noon.

Sa pagkakaala ko, may kaputian si Oliver, bilugan ang mukha at malusog. Kasunod ko siya lagi sa pila noong nasa Kinder kami dahil magkasunod ang aming mga apelyido sa bandang dulo ng listahan ng mga mag-aaral. Katabi ko siya ng upuan dahil isa siya sa mga una kong naging kaibigan sa eskuwela. Tuwing tatawagin kami ng aming guro upang magkuwento sa harapan ng klase, sabay naming kukunin ang aming mga upuang unan. Magkatabi rin ang aming kabinet na nilalagyan ng baso at sipilyo. Kapag reses, magkasunod kami muling pumila sa bintana ng

tindahan ni Tiya Luding at nakatiyad na iaabot ang baryang baong pambili ng delimon, karne-karne, Cheese Curls, o Baltik. Kung uwian na, habang kumakaway at sabayang kinakanta ng klase ang “Paalam na sa iyo/ paalam na sa iyo/ Bukas babalik...” sabay kaming unti-unting naglalakad papunta sa pinto at sa naghihintay na laro.

Teks. Holen. Goma. Siyato. Piko. Patintero. Taguan. Agawan-base. Langit, Lupa, Impiyerno. Hindi ko alam kung paano nagpapalit ang mga usong laro sa buong taon, kung may sinusundan bang kalendaryo o kung may nagpapauso ba sa pana-panahon. Alam ko lamang na kalaro ko siya lagi dahil kapuwa kami hindi makasabay sa mas malalakas at aktibo naming mga kaklase. Kalaro ko siya hanggang sunduin siya ng tatay niya at iaangkas sa harapan ng motorsiklo. Bagamat wala akong matandaang pinag-usapan alam kong malapit siya sa akin noon. Marahil, nakakatulong ang mga unang kaibigang tulad niya sa paghahanda mula sa kaligtasan ng tahanan patungo sa kalakhan ng mundo.

Tulad ng ordinaryong bata, nakikinig ako minsan sa pabulong na usapan ng aking mga magulang bago bumangon o habang nagkakape sa madaling-araw. Bilang bunso, natutulog pa ako noon sa pagitan ng aking nanay at tatay. Tag-init noon, matapos ang aming graduation sa Senior Kinder. Tandang-tanda kong nabanggit nila ang pagkamatay ni Oliver. Bronchitis. Napuno raw ng plema ang baga at hindi ito nakahinga.

Sakitin akong bata noon kaya’t madalas lumiban sa klase. Alam ko ang pasakit ng pagkakasakit. Alam ko ang tigatlong oras na paggising sa akin ng nanay ko upang kumain nang kaunti, lugaw o tinapay, bago pilinging uminom ng gamot na napakapait. Alam ko kung paano mawalan ng panlasa. Alam ko kung paano manginig sa ilalim ng sapin-saping kumot upang pagpawisan. Alam ko ang pakiramdam ng thermometer sa mainit na kili-kili. Alam ko ang pagbabanyos ng katawan sa maligamgam na tubig. Alam ko ang takot sa harap ng albuaryong hihilot sa aking bali. Ang pagsusulat ng reseta ng doktor. Ang tusok ng karayom. Alam ko ang pagdedeliryo. Alam ko ang hirap ng paghahabol ng hininga kapag may ubo’t sipon. Ang hirap ng paghahabol sa mga napalampas na aralin. Alam ko kung paano ang maghabol. Ngunit hindi ko alam kung paano ba ang mamatay. Bago ang araw na iyon, wala rin akong matandaang malapit na tao o alaga man na namatay.

Dinala ako kinagabihan ng aking nanay sa burol ni Oliver. Naroon ang ilan sa aking mga kaklase. Mahina kung mag-usap ang matatanda, waring may mga bagay na ayaw nilang iparinig sa amin. Napakaseryoso ng lahat. Napakakulimlim ng mga ilaw. Gustuhin man naming maglaro upang makalabas sa silid na iyon, waring walang gustong gumambala sa taimtim na paligid, waring nag-iba ang dilim sa labas. Hindi ko siya tinunghayan sa loob ng puting kabaong ngunit alam kong naroon siya. Nakapatong sa ibabaw nito ang kayang larawan, nakangiti. Hindi mailalarawan ang nanghihinang pagtangis ng kanyang ina. Waring walang makalalapit sa katahimikan ng kanyang ama.

Naroon kaming lahat na magkakaklase sa araw ng kanyang libing. Natatandaan kong nakaputi kaming lahat at nakapin sa aming dibdib ang itim na mga laso. Walang nais magtuksuhan. Walang biruan. Walang larong napasisimulan. Walang nagtatakbuhan. Wala rin sa aming umiyak, sa pagkakatanda ko, maging ako. Paano itatangis ang hindi mo pa maunawaan? Ngunit noon ko nakita ang katotohanan ng sakit na iniwan ng kanyang kamatayan sa mga kapamilyang buong katawan ang nagdadalamahati. Masunurin kaming humanay sa likod ng kanyang karosa.

Lumipas ang tag-init na iyon at sa unang araw ng pasukan sa unang baitang, hindi na siya tinawag ng aming guro. Wala na siya sa aming mesa. Wala na rin siya sa likuran ko sa tuwing pinapapapila. Hindi ko na siya kasama sa pagpunta sa tindahan ni Tiya Luding. Hindi ko na siya makalaro sa anumang napapanahong laro. Nais ko siyang lingunin bagamat alam kong puwang na lamang ang sumusunod sa akin saan man ako magpunta.

Isang hapon, sa aming silid-aralan, may puting panyo na natagpuan ang pinakapilyo sa aming magkakaklase, si Michael. Sabi niya sa amin, kay Oliver daw ito. Natakot kaming lahat at nagtakbuhan. Walang nais na madampian ng sedang tela habang ibinabato ni Michael paikot sa amin. Walang nais dumampot. Kabado kaming lahat. Ngunit pagkaraan naging laro ito na nagpatawa sa aming lahat. Pinagpasa-pasahan namin ang panyo. Waring may naipong pagkabalisa na noon lamang napakawalan. Waring ito ang naging paraan namin upang punan ang kawalan, upang sagutin ang mga nakabiting tanong.

Sayaw ng Puting Panyo

Alinsunod sa *Before Summer Rain* ni Rainer Maria Rilke

Bigla, mula kung saan, nahablot
ang puting-puting panyo at nabasag
ng tili ang katahimikan. Nasimulan
ang larong pasahan sa nakabiting

alinsangan ng paghihintay ng ulan.
Unang araw ng pasukan sa unang
baytang. Pagtatapos ng mahabang
tag-init ng pagsasaksi sa unang

kaibigang inihatid sa hukay. Waring
batid ng lahat ang kawalang pinupunan,
habang tila mariposang dumadapo't

lumilipad sa mumunting mga palad
ang pamahid-luhang takot dampian,
isang hapong kabado ang tawanan.

Malapit ang nitso ni Oliver sa mga libingan ng aking kamag-anak kaya't tuwing Undas nakikita ko ang kanyang dalawang kapatid na babae, lumalaki at nagkakagulang habang nililinis ang kanyang pangalan sa lapida, naghahatid ng mga bulaklak at nagtitirik ng kandila sa munting nitso ni Oliver. Hindi ko sila kailanman nakausap tungkol sa aking kaibigan. Tahimik lamang akong nagbilang ng mga luha ng kandila sa aking palad, palipat-lipat sa mga nitso ng aking kamag-anak na isa-isa ko nang nasaksihang namatay. Mula sa aking mahal na lola, hanggang sa mga tiyo at tiya. Alam ko na kung bakit kailangang umiyak sa pagkamatay ng mahal sa buhay. Napakaliwanag ng sementeryo tuwing Araw ng mga Patay. Ginintuan ang liwanag na bumabalot. Waring hindi totoo ang alaala nito.